

МЕТОД НЬЮТОНА РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ОБЕРНЕНОЇ СПЕКТРАЛЬНОЇ ЗАДАЧІ

Розглядається матрична обернена задача на власні значення. Для чисельного розв'язання цієї задачі пропонується алгоритм на базі ітераційного процесу Ньютона, у якому для побудови якобіана використовується чисельна процедура обчислення точних похідних від детермінанта матриці.

Вступ. Обернена матрична задача на власні значення – це задача реконструкції матриці (знаходження невідомих параметрів деякої матриці) за заданим скінченним набором спектральних даних (точок спектра). Спектральні дані, які беруть у цьому участь, можуть містити повну або лише часткову інформацію про власні значення або власні вектори. Метою оберненої задачі на власні значення є побудова матриці, яка зберігає деяку специфічну структуру, а також задані спектральні властивості.

Є два основні питання, пов'язані з будь-якою оберненою задачею на власні значення, – теоретичне питання про можливість розв'язання і практичне питання про її обчислення. Основні дослідження, пов'язані з розв'язністю, полягають у встановленні необхідних або достатніх умов, при яких обернена задача на власні значення має розв'язок. З іншого боку, основною проблемою при обчисленні є розробка процедури, за допомогою якої за наперед заданими спектральними даними матриці можна побудувати чисельно саму матрицю. Обидва ці питання є важливими і складними.

Існує значна кількість літератури стосовно умов існування і єдиності розв'язку для різних постановок матричної оберненої спектральної задачі, а також методи її розв'язування (див., наприклад, [1–3, 7, 9–13, 15], а також цитовану там літературу). У цій статті мова йде про чисельний алгоритм розв'язування оберненої задачі на власні значення за припущення, що розв'язок існує.

Отже, розглядаємо алгебраїчну обернену задачу на власні значення.

Задача З (Загальна обернена задача на власні значення.)

Нехай $\mathbf{A}_i = \{a_{jk}^i\}$ – комплексні матриці, $i = 0, \dots, n$, і $\lambda_1, \dots, \lambda_n \in \mathbb{C}^n$.

Знайти такі параметри $p_1, p_2, \dots, p_n \in \mathbb{C}^n$, що матриця

$$\mathbf{A}(p) = \mathbf{A}_0 + \sum_{i=1}^n p_i \mathbf{A}_i$$

має власні значення $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_n$.

Ця задача включає класичні часткові випадки *адитивної* та *мультиплікативної* оберненої задачі на власні значення.

Задача А (Адитивна обернена задача на власні значення.)

Нехай $\mathbf{A} = \{a_{jk}\}$ – комплексна матриця і $\lambda_1, \dots, \lambda_n \in \mathbb{C}^n$. Знайти діагональну матрицю $\mathbf{D} = \text{diag}(p_1, \dots, p_n)$, $p_1, p_2, \dots, p_n \in \mathbb{C}^n$, таку, що матриця $\mathbf{A} + \mathbf{D}$ має власні значення $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_n$.

Задача М (Мультиплікативна обернена задача на власні значення.)

Нехай $\mathbf{A} = \{a_{jk}\}$ – комплексна матриця і $\lambda_1, \dots, \lambda_n \in \mathbb{C}^n$. Знайти діагональну матрицю $\mathbf{D} = \text{diag}(p_1, \dots, p_n)$, $p_1, p_2, \dots, p_n \in \mathbb{C}^n$, таку, що матриця $\mathbf{AD}$ має власні значення $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_n$.

В. М. Кублановською [3] був запропонований алгоритм для *задачі З*, згідно з яким розв'язок задачі обчислюється як нуль функції

$$f(p) = \begin{bmatrix} \lambda_1(p) - \lambda_1 \\ \vdots \\ \lambda_n(p) - \lambda_n \end{bmatrix}, \quad (1)$$

де $\lambda_1(p) < \dots < \lambda_n(p)$ – власні значення матриці $\mathbf{A}(p)$, а $\lambda_1 \leq \dots \leq \lambda_n$ – задані власні значення.

Цей алгоритм ітераційного процесу Ньютона потребує на кожному кроці обчислення всіх власних значень і власних векторів матриці $\mathbf{A}(p)$ з метою обчислення функціональної матриці $f(p)$.

У роботі [9] запропоновано ще один метод Ньютона для **задачі 3**, який обчислює нулі функції

$$F(p) = \begin{bmatrix} \det(\mathbf{A}(p) - \lambda_1 \mathbf{I}) \\ \vdots \\ \det(\mathbf{A}(p) - \lambda_n \mathbf{I}) \end{bmatrix} \quad (2)$$

і вимагає на кожному кроці n обернень матриць $(\mathbf{A}(p) - \lambda_i \mathbf{I})$, $i = 1, 2, \dots, n$.

На основі аналізу проведених числових експериментів у [9] зазначено, що швидкість збіжності та затрати машинного часу алгоритмами, запропонованими у роботах [3] і [9], є приблизно однакові в багатьох випадках, але є приклади, коли тільки алгоритм, який обчислює нулі функції (2), знаходить розв'язок.

У цій роботі запропоновано ще один алгоритм методу Ньютона для **задачі 3**, який обчислює нулі функції (2), але не потребує обернення матриць і вимагає дещо меншу кількість машинного часу, а точніше – дещо меншу кількість операцій при тій самій швидкості збіжності, що й алгоритм роботи [9].

Алгоритм ітераційного методу Ньютона розв'язування обернених задач на власні значення. Нехай $\lambda_i \neq \lambda_j$ для $i \neq j$, а

$$F(p) = \begin{bmatrix} \det(\mathbf{A}(p) - \lambda_1 \mathbf{I}) \\ \vdots \\ \det(\mathbf{A}(p) - \lambda_n \mathbf{I}) \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} F_1(p) \\ \vdots \\ F_n(p) \end{bmatrix}.$$

Вектор $p = (p_1, p_2, \dots, p_n)^\top \in \mathbb{C}^n$ є розв'язком **задачі 3** тоді й тільки тоді, коли $F(p) = 0$. Щоб належним чином застосувати ітераційний процес Ньютона до F , потрібні частинні похідні від $F(p)$ за $p_1, \dots, p_n$:

$$g_{ij} = \frac{\partial F_i(p)}{\partial p_j}, \quad \mathbf{J}(p) = \{g_{ij}\}_{i,j=1}^n.$$

У роботі [9] для обчислення цих похідних застосовується теорема про слід матриці [14].

Теорема 1. *Якщо елементи квадратної матриці $\mathbf{B}(c)$ є диференційовними функціями за параметром c , тоді для будь-якого c для похідної детермінанта $\det \mathbf{B}(c)$ матриці $\mathbf{B}(c)$ справджується співвідношення*

$$\frac{d(\det \mathbf{B}(c))}{dc} = \text{tr} \left[\text{adj}(\mathbf{B}(c)) \cdot \frac{d\mathbf{B}(c)}{dc} \right]$$

і, якщо $\det \mathbf{B}(c)$ не перетворюється в нуль, то

$$\frac{d(\det \mathbf{B}(c))}{dc} = \det \mathbf{B}(c) \cdot \text{tr} \left[\mathbf{B}^{-1}(c) \cdot \frac{d\mathbf{B}(c)}{dc} \right].$$

Тут $\frac{d\mathbf{B}(c)}{dc} = \left(\frac{db_{ij}(c)}{dc} \right)$.

З цієї теореми випливає, що, коли $F_i(p) \neq 0$, то

$$g_{ij}(p) = \frac{\partial F_i(p)}{\partial p_j} = F_i(p) \cdot \text{tr} \left[(\mathbf{A}(p) - \lambda_i \mathbf{I})^{-1} \cdot \frac{\partial (\mathbf{A}(p) - \lambda_i \mathbf{I})}{\partial p_j} \right] =$$

$$= F_i(p) \cdot \text{tr} [(\mathbf{A}(p) - \lambda_i \mathbf{I})^{-1} \cdot \mathbf{A}_{ij}],$$

$$\mathbf{A}_{ij} = \frac{\partial (\mathbf{A}(p) - \lambda_i \mathbf{I})}{\partial p_j},$$

і метод Ньютона подається як

$$p^{(m+1)} = p^{(m)} - [\mathbf{J}(p^{(m)})]^{-1} F(p^{(m)}), \quad m = 0, 1, 2, \dots \quad (3)$$

Оскільки матрицю $\mathbf{J}(p)$ можна записати у вигляді

$$\mathbf{J}(p) = \text{diag}(F_1(p), F_2(p), \dots, F_n(p)) \cdot \mathbf{H}(p),$$

де

$$\mathbf{H}(p) = \text{tr} [(\mathbf{A}(p) - \lambda_i \mathbf{I})^{-1} \cdot \mathbf{A}_{ij}], \quad (4)$$

то ітераційний процес (3) набуде вигляду

$$p^{(m+1)} = p^{(m)} - [\mathbf{H}(p^{(m)})]^{-1} e, \quad m = 0, 1, 2, \dots,$$

де $e = (1, 1, \dots, 1)^\top$, $p^{(0)} = (p_1^{(0)}, p_2^{(0)}, \dots, p_n^{(0)})^\top$ – початкове наближення. Отже, алгоритм можна записати так.

Алгоритм 1

Крок 1. Задаємо початкове наближення $p^{(0)}$.

Крок 2. **for** $m = 0, 1, 2, \dots$ до досягнення точності **do**.

Крок 3. Обчислюємо $(\mathbf{A}(p^{(m)}) - \lambda_i \mathbf{I})$, $i = 1, \dots, n$.

Крок 4. Обчислюємо $(\mathbf{A}(p^{(m)}) - \lambda_i \mathbf{I})^{-1}$, $i = 1, \dots, n$.

Крок 5. Будуємо матрицю $\mathbf{H}(p^{(m)})$, використовуючи (4).

Крок 6. Обчислюємо $p^{(m+1)}$, розв'язуючи систему

$$\mathbf{H}(p^{(m)})(p^{(m+1)} - p^{(m)}) = -e.$$

Крок 7. **end for** m .

Крок 8. Кінець.

Цей алгоритм вимагає таких обчислювальних затрат:

Оскільки **Крок 3** виконується в усіх алгоритмах для розв'язування задачі (2), то кількість операцій множення для його виконання не будемо включати у загальні обчислювальні затрати. Відомо [8], що обчислення матриці $(\mathbf{A}(p^{(m)}) - \lambda_i \mathbf{I})^{-1}$ (**Крок 4**) для кожного i вимагає $(4/3)n^3$ операцій множення. Легко перевірити, що **Крок 5** для кожного i вимагає n^3 операцій множення, а на **Кроці 6** необхідно $(1/3)n^3$ операцій множення.

Таким чином, **алгоритм 1** вимагає

$$\frac{4}{3} \sum_{i=1}^n n^3 + n \sum_{i=1}^n n^3 + \frac{1}{3} n^3 = n^5 + \frac{4}{3} n^4 + \frac{1}{3} n^3$$

операцій множення на кожній ітерації.

У цій роботі для обчислення похідних детермінанта матриці використовуємо інший підхід, який ґрунтується на **LU**-розкладі матриці [5]:

Теорема 2. Якщо елементи квадратної матриці $\mathbf{D}(\lambda)$ є диференційовними функціями за параметром λ , то для будь-якого λ для похідних детермінанта $\det \mathbf{D}(\lambda) \equiv f(\lambda)$ матриці $\mathbf{D}(\lambda)$ справджуються співвідношення

$$f'(\lambda) \equiv [\det \mathbf{D}(\lambda)]' = \sum_{k=1}^n v_{kk}(\lambda) \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k}}^n u_{ii}(\lambda), \quad (5)$$

$$\begin{aligned} f''(\lambda) \equiv [\det \mathbf{D}(\lambda)]'' &= \\ &= \sum_{k=1}^n w_{kk}(\lambda) \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k}}^n u_{ii}(\lambda) + \sum_{k=1}^n v_{kk}(\lambda) \left(\sum_{\substack{j=1, \\ j \neq k}}^n v_{jj}(\lambda) \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k, \\ i \neq j}}^n u_{ii}(\lambda) \right), \end{aligned} \quad (6)$$

де $u_{ii}(\lambda)$, $v_{ii}(\lambda)$ та $w_{ii}(\lambda)$ – відповідно елементи верхніх трикутних матриць $\mathbf{U}(\lambda)$, $\mathbf{V}(\lambda)$ та $\mathbf{W}(\lambda)$ у розкладах

$$\mathbf{D}(\lambda) = \mathbf{L}(\lambda)\mathbf{U}(\lambda), \quad (7)$$

$$\mathbf{B}(\lambda) = \mathbf{M}(\lambda)\mathbf{U}(\lambda) + \mathbf{L}(\lambda)\mathbf{V}(\lambda), \quad (8)$$

$$\mathbf{C}(\lambda) = \mathbf{N}(\lambda)\mathbf{U}(\lambda) + 2\mathbf{M}(\lambda)\mathbf{V}(\lambda) + \mathbf{L}(\lambda)\mathbf{W}(\lambda), \quad (9)$$

а $\mathbf{L}(\lambda)$ – нижня трикутна матриця з одиничними діагональними елементами.

Д о в е д е н н я. Відомо, що матриця $\mathbf{D}(\lambda)$ порядку n , у якої при будь-якому λ головні мінори всіх порядків від 1 до $n-1$ відмінні від нуля, за допомогою $\mathbf{LU}$ -розкладу може бути записана у вигляді (7), де $\mathbf{L}(\lambda)$ – нижня трикутна матриця з одиничними діагональними елементами, а $\mathbf{U}(\lambda)$ – верхня трикутна матриця. Тоді

$$f(\lambda) = \det \mathbf{L}(\lambda) \det \mathbf{U}(\lambda) = \prod_{i=1}^n u_{ii}(\lambda).$$

Оскільки елементи квадратної матриці $\mathbf{D}(\lambda)$ (а, отже, й $\mathbf{U}(\lambda)$) є диференційовними функціями за λ , то для будь-яких λ отримуємо, що

$$f'(\lambda) = \sum_{k=1}^n u'_{kk}(\lambda) \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k}}^n u_{ii}(\lambda), \quad (10)$$

$$f''(\lambda) = \sum_{k=1}^n u''_{kk}(\lambda) \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k}}^n u_{ii}(\lambda) + \sum_{k=1}^n u'_{kk}(\lambda) \left(\sum_{\substack{j=1, \\ j \neq k}}^n u'_{jj}(\lambda) \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k, \\ i \neq j}}^n u_{ii}(\lambda) \right). \quad (11)$$

Для знаходження значень $u'_{ii}(\lambda)$, продиференціювавши (7) за λ , отримуємо

$$\mathbf{B}(\lambda) = \mathbf{M}(\lambda)\mathbf{U}(\lambda) + \mathbf{L}(\lambda)\mathbf{V}(\lambda),$$

тобто розклад (8), де $\mathbf{B}(\lambda) = \mathbf{D}'(\lambda)$, $\mathbf{M}(\lambda) = \mathbf{L}'(\lambda)$, $\mathbf{V}(\lambda) = \mathbf{U}'(\lambda)$, а $v_{ii}(\lambda) = u'_{ii}(\lambda)$ є елементами матриці $\mathbf{V}(\lambda)$. Тепер, диференціюючи останню рівність за λ , отримуємо (9), а саме:

$$\mathbf{C}(\lambda) = \mathbf{N}(\lambda)\mathbf{U}(\lambda) + 2\mathbf{M}(\lambda)\mathbf{V}(\lambda) + \mathbf{L}(\lambda)\mathbf{W}(\lambda),$$

де

$$\mathbf{C}(\lambda) = \mathbf{B}'(\lambda) = \mathbf{D}''(\lambda), \quad \mathbf{N}(\lambda) = \mathbf{M}'(\lambda), \quad \mathbf{W}(\lambda) = \mathbf{V}'(\lambda) = \mathbf{U}''(\lambda),$$

а $w_{ii}(\lambda) = v'_{ii}(\lambda) = u''_{ii}(\lambda)$ є елементами матриці $\mathbf{W}(\lambda)$. Отже, з (8), (9) отримуємо (10), (11), тобто (5) і (6). Теорему доведено. $\blacklozenge$

Таким чином, для обчислення $f(\lambda_m)$, $f'(\lambda_m)$ та $f''(\lambda_m)$ необхідно при фіксованому $\lambda = \lambda_m$ обчислити

$$\begin{aligned}\mathbf{D} &= \mathbf{L}\mathbf{U}, \\ \mathbf{B} &= \mathbf{M}\mathbf{U} + \mathbf{L}\mathbf{V}, \\ \mathbf{C} &= \mathbf{N}\mathbf{U} + 2\mathbf{M}\mathbf{V} + \mathbf{L}\mathbf{W},\end{aligned}\tag{12}$$

звідки

$$\begin{aligned}f(\lambda_m) &= \prod_{i=1}^n u_{ii}, & f'(\lambda_m) &= \sum_{k=1}^n v_{kk} \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k}}^n u_{ii}, \\ f''(\lambda_m) &= \sum_{k=1}^n w_{kk} \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k}}^n u_{ii} + \sum_{k=1}^n v_{kk} \left(\sum_{\substack{j=1, \\ j \neq k}}^n v_{jj} \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k, \\ i \neq j}}^n u_{ii} \right).\end{aligned}\tag{13}$$

Елементи матриць у розкладах (12) можуть бути обчислені за допомогою рекурентних співвідношень, $r = 1, 2, \dots, n$:

$$\begin{aligned}u_{rk} &= d_{rk} - \sum_{j=1}^{r-1} \ell_{rj} u_{jk}, & k &= r, \dots, n, \\ \ell_{ir} &= \left(d_{ir} - \sum_{j=1}^{r-1} \ell_{ij} u_{jr} \right) \frac{1}{u_{rr}}, & i &= r+1, \dots, n, \\ v_{rk} &= b_{rk} - \sum_{j=1}^{r-1} (m_{rj} u_{jk} + \ell_{rj} v_{jk}), & k &= r, \dots, n, \\ m_{ir} &= \left[b_{ir} - \sum_{j=1}^{r-1} (m_{ij} u_{jr} + \ell_{ij} v_{jr}) - \ell_{ir} v_{rr} \right] \frac{1}{u_{rr}}, & i &= r+1, \dots, n, \\ w_{rk} &= c_{rk} - \sum_{j=1}^{r-1} (n_{rj} u_{jk} + 2m_{rj} v_{jk} + \ell_{rj} w_{jk}), & k &= r, \dots, n, \\ n_{ir} &= \left[c_{ir} - \sum_{j=1}^{r-1} (n_{ij} u_{jr} + 2m_{ij} v_{jr} + \ell_{ij} w_{jr}) - 2m_{ir} v_{rr} - \ell_{ir} w_{rr} \right] \frac{1}{u_{rr}}, \\ & & i &= r+1, \dots, n.\end{aligned}$$

Якщо деякі головні мінори порядку $j \leq n-1$ матриці дорівнюють нулеві, то розклад (7) може не існувати або ж, якщо він існує, то він не є однозначним.

На практиці найкращий спосіб встановити можливість $\mathbf{LU}$ -розкладу – це спробувати обчислити його. Може виникнути ситуація, коли $u_{rr} = 0$ (r – порядок головного мінора матриці, який дорівнює нулеві). Щоб уникнути цього, в процесі розкладу застосовують низку перестановок рядків (і/або стовпців) матриці $\mathbf{D}$ з вибором головного елемента. У цьому випадку розклади (12) запишуться у вигляді

$$\mathbf{P}\mathbf{D} = \mathbf{L}\mathbf{U},\tag{14}$$

$$\mathbf{P}\mathbf{B} = \mathbf{M}\mathbf{U} + \mathbf{L}\mathbf{V},\tag{15}$$

$$\mathbf{P}\mathbf{C} = \mathbf{N}\mathbf{U} + 2\mathbf{M}\mathbf{V} + \mathbf{L}\mathbf{W},$$

де $\mathbf{P}$ – матриця перестановок, причому $\det \mathbf{P} = (-1)^q$, де q – число перестановок (наприклад, рядків), і співвідношення (13) набудуть вигляду

$$f(\lambda_m) = (-1)^q \prod_{i=1}^n u_{ii}, \quad f'(\lambda_m) = (-1)^q \sum_{k=1}^n v_{kk} \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k}}^n u_{ii},$$

$$f''(\lambda_m) = (-1)^q \sum_{k=1}^n w_{kk} \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k}}^n u_{ii} + (-1)^q \sum_{k=1}^n v_{kk} \left(\sum_{\substack{j=1, \\ j \neq k}}^n v_{jj} \prod_{\substack{i=1, \\ i \neq k, i \neq j}}^n u_{ii} \right). \quad (16)$$

Отже, нехай відоме деяке наближення $p^{(m)} = (p_1^{(m)}, p_2^{(m)}, \dots, p_n^{(m)})$. Тоді, враховуючи останні співвідношення, ітераційний процес методу Ньютона знаходження нулів функції (2) набуде вигляду

$$p^{(m+1)} = p^{(m)} - [\mathbf{J}(p^{(m)})]^{-1} F(p^{(m)}), \quad m = 0, 1, 2, \dots, \quad (17)$$

з матрицею

$$\mathbf{J}(p^{(m)}) = \text{matr} \left\{ \frac{\partial f_i(p^{(m)})}{\partial p_j} \right\}_{i,j}^n$$

та вектором

$$F(p^{(m)}) = (f_1(p^{(m)}), f_2(p^{(m)}), \dots, f_n(p^{(m)})),$$

де

$$f_i(p^{(m)}) = \det(\mathbf{A}(p^{(m)}) - \lambda_i \mathbf{I}), \quad i = 1, 2, \dots, n.$$

Таким чином, алгоритм можна записати у такому вигляді.

Алгоритм 2

Крок 1. Задаємо початкове наближення $p^{(0)}$.

Крок 2. **for** $m = 0, 1, 2, \dots$ до досягнення точності **do**.

Крок 3. Обчислюємо $(\mathbf{A}(p^{(m)}) - \lambda_i \mathbf{I})$, $i = 1, \dots, n$.

Крок 4. Обчислюємо $\mathbf{LU}$ -розклади (14), (15) та $f_i(p^{(m)})$ і $\frac{\partial f_i(p^{(m)})}{\partial p_j}$ за (16).

Крок 5. Формуємо матрицю $\mathbf{J}(p^{(m)})$ і вектор $F(p^{(m)})$.

Крок 6. Обчислюємо $p^{(m+1)}$, розв'язуючи систему

$$\mathbf{J}(p^{(m)})(p^{(m+1)} - p^{(m)}) = -F(p^{(m)}).$$

Крок 7. **end for** m .

Крок 8. Кінець.

Запропонований **алгоритм 2** вимагає таких обчислювальних затрат.

Як уже зазначалося, обчислювальні затрати на **Кроці 3 алгоритму 2** є ті ж самі, що й **алгоритму 1**, тому їх не включаємо у загальні затрати. Отже, обчислювальні затрати (кількість операцій множення) при обчисленні детермінанта та однієї частинної похідної (16) з використанням розкладів (14), (15) становлять:

- для отримання розкладу (14), (15) - $n^3 - n$ операцій,
- для обчислення детермінанта та похідної від детермінанта матриці - $n^3 + n^2 - n$ операцій.

Тому для формування матриці $\mathbf{J}(p^{(m)})$ і вектора $F(p^{(m)})$ необхідно $n^5 + n^4 - n^3$ операцій множення. **Крок 6**, як і в **алгоритмі 1**, вимагає $(1/3)n^3$ операцій множення.

Отже, загальні обчислювальні затрати становлять $n^5 + n^4 - \frac{2}{3}n^3$ операцій множення на кожній ітерації, що є дещо меншим від кількості операцій **алгоритму 1**.

Якщо матриця $\mathbf{J}(p^{(m)})$ є невідродженою, то **алгоритм 2**, як і **алгоритм 1**, є локально квадратично збіжним. Це впливає з теореми про збіжність методу Ньютона (див., наприклад, [4]).

Теорема 3. *Нехай задача (2) має власне значення p^* і матриця $\mathbf{J}(p^*)$ є неособливою. Тоді існує такий окіл $N(p^*)$ власного значення p^* , що для всіх $p^{(0)} \in N(p^*)$ ітераційний процес **алгоритму 2** збігається до власного значення p^* квадратично.*

1. *Валеев Н. Ф.* Регулярные решения многопараметрической обратной спектральной задачи // Мат. заметки. – 2009. – **85**, № 6. – С. 940–943.
Te same: *Valeev N. F.* Regular solutions of a multiparameter inverse spectral problem // Math. Notes. – 2009. – **85**, No. 5-6. – P. 890–893.
2. *Гладвилл Г. М. Л.* Обратные задачи теории колебаний. – Москва–Ижевск: Изд-во НИИЦ «Регулярная и хаотическая динамика», 2008. – 610 с.
Te same: *Graham M. L. Gladwell* Inverse problems in vibration. – New York: Kluwer Acad. Publ., 2005.
3. *Кублановская В. Н.* Об одном подходе к решению обратной проблемы собственных значений // Зап. науч. семинаров ЛОМИ АН СССР. – 1970. – **18**. – С. 138–149.
4. *Ортега Дж., Рейнболдт В.* Итерационные методы решения нелинейных систем уравнений со многими неизвестными. – Москва: Мир, 1975. – 558 с.
Te same: *Ortega J., Reinboldt W.* Iterative solution of nonlinear equations in several variables. – New York: Acad. Press, 1970.
5. *Подлевский Б. М.* О некоторых двусторонних аналогах метода Ньютона решения нелинейной спектральной задачи // Журн. вычисл. математики и мат. физики. – 2007. – **47**, № 11. – С. 1819–1829.
Te same: *Podlevskii B. M.* On certain two-sided analogues of Newton's method for solving nonlinear eigenvalue problems // Comput. Math. Math. Phys. – 2007. – **47**, No. 11. – P. 1745–1755.
6. *Подлевский Б. М.* О применении метода Ньютона к нахождению собственных значений некоторых двухпараметрических (многопараметрических) спектральных задач // Журн. вычисл. математики и мат. физики. – 2008. – **48**, № 12. – С. 2107–2112.
Te same: *Podlevskii B. M.* Newton's method as a tool for finding the eigenvalues of certain two-parameter (multiparameter) spectral problems // Comput. Math. Math. Phys. – 2008. – **48**, No. 12. – P. 2140–2145.
7. *Садовничий В. А., Султанаев Я. Т., Валеев Н. Ф.* Многопараметрические обратные спектральные задачи и их приложения // Докл. РАН. – 2009. – **426**, № 4. – С. 457–460.
8. *Хорн Р., Джонсон Ч.* Матричный анализ. – Москва: Мир, 1989. – 655 с.
Te same: *Horn R. A., Jonson Ch. R.* Matrix analysis. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1985.
9. *Biegler-Konig F. W.* A Newton iteration process for inverse eigenvalue problems // Numer. Math. – 1981. – **37**, No. 3. – P. 349–354.
10. *Biegler-Konig F. W.* Sufficient conditions for the solubility of inverse eigenvalue problems // Linear Algebra Appl. – 1981. – **40**. – P. 89–100.
11. *Dai H., Lancaster P.* Numerical method for finding multiple eigenvalues of matrices depending on parameters // Numer. Math. – 1997. – **76**, No. 2. – P. 189–208.
12. *Friedland S.* Inverse eigenvalue problems // Linear Algebra Appl. – 1977. – **17**, No. 1. – P. 15–51.
13. *Friedland S., Nocedal J., Overton M. L.* The formulation and analysis of numerical methods for inverse eigenvalue problems // SIAM J. Numer. Anal. – 1987. – **24**, No. 3. – P. 634–667.
14. *Lancaster P.* Lambda-matrices and vibrating systems. – New York: Dover Publ., 2002. – 208 p.
15. *Li L. L.* Sufficient conditions for the solvability of algebraic inverse eigenvalue problems // Linear Algebra Appl. – 1995. – **221**. – P. 117–129.

МЕТОД НЬЮТОНА РЕШЕНИЯ ОБРАТНОЙ СПЕКТРАЛЬНОЙ ЗАДАЧИ

Рассматривается матричная обратная задача на собственные значения. Для численного решения этой задачи предлагается алгоритм на основании итерационного процесса Ньютона в котором для построения якобиана используется численная процедура вычисления точных производных детерминанта матрицы.

NEWTON'S METHOD FOR SOLVING THE INVERSE SPECTRAL PROBLEM

The matrix inverse eigenvalues problem is considered. For numerical solution of this problem an algorithm based on Newton's iterative process is proposed. In this iterative process, a numerical procedure of calculating exact derivatives of the matrix determinant to construct the Jacobian is used.

Ін-т прикл. проблем механіки і математики
ім. Я. С. Підстригача НАН України, Львів

Одержано
07.12.11